

CHET TILINI O'RGANISHDA EMOTSIONAL INTELLEKTNING O'RNI

Matchanova Diloram Karimovna

30 IDUM Ingliz tili o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16791792>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-Avgust 2025 yil
Ma'qullandi: 08- Avgust 2025 yil
Nashr qilindi: 11- Avgust 2025 yil

KEY WORDS

emotsional intellekt, kommunikativ kompetensiya, motivatsiya, empatiya, lingvodidaktika, til kompetensiyalari, emotsional muhit

ABSTRACT

Mazkur maqolada chet tilini o'rganish jarayonida emotsional intellektning ahamiyati, uning o'quvchilar motivatsiyasi, kommunikativ kompetensiya va ijtimoiy moslashuvga ta'siri ilmiy asosda yoritilgan. Emotsional intellektning asosiy komponentlari – o'z emotsiyalarini anglash va boshqarish, empatiya, ijobiy munosabatni shakllantirish hamda muloqot madaniyatini rivojlantirish – chet tilini samarali o'zlashtirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda psixologiya, pedagogika va lingvodidaktika yondashuvlari integratsiyasi asosida emotsional intellektni rivojlantirish metodlari ishlab chiqilgan bo'lib, bu usullar til o'rganuvchilarning nutq faoliyatida o'ziga ishonchini oshirish va til kompetensiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida chet tilini o'rganish faqat grammatik me'yorlar va leksik birliklarni egallashdan iborat bo'lmay, muloqot jarayonida shaxsning affektiv, metakognitiv va ijtimoiy kompetensiyalarini ham safarbar etishni talab qiladi. O'quvchi til tizimini bilishi mumkin, ammo real vaziyatda o'z fikrini ifodalash, notanish auditoriyada so'zga chiqish yoki madaniyatlararo nozik ma'nolarni anglashda emotsional barqarorlik yetishmasa, kommunikativ maqsadga erishish qiyinlashadi. Shu ma'noda emotsional intellekt (EI) — ya'ni o'z hamda boshqalarning emotsiyalarini idrok etish, talqin qilish va boshqarish qobiliyatlari majmui — til o'rganishning “ko'rinmas dvigateli” sifatida namoyon bo'ladi.

Emotsional intellekt tushunchasi psixologiya fanida shakllangan bo'lib, uning operatsion komponentlari odatda o'z-o'zini anglash, o'zini-o'zi regulatsiya qilish, ichki motivatsiya, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar sifatida talqin etiladi. Chet tili ta'limi kontekstida mazkur komponentlar alohida didaktik ahamiyat kasb etadi: o'z-o'zini anglash til o'rganishda kuchli va zaif tomonlarni real baholashga, o'zini-o'zi regulatsiya qilish qiyin topshiriqlarda qat'iyatni saqlashga, ichki motivatsiya uzoq muddatli maqsadlar sari intilish va mustaqil ta'limni yo'lga qo'yishga xizmat qiladi. Empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar esa autentik muloqotda suhbatdosh niyatini sezish, madaniyatlararo signallarni “o'qish” va kelishuv topish imkonini kengaytiradi.

Til o'rganishda emotsional omillarning ta'siri ko'pincha “affektiv filtr” metaforasi orqali izohlanadi: yuqori tashvish, qo'rquv yoki o'ziga ishonchsizlik kognitiv resurslar oqimini

“filtrlab”, inputni qabul qilish va uni chiqishga aylantirishni sekinlashtiradi. Aksincha, ijobiy emotsional muhit, konstruktiv fikr-mulohaza (feedback) va psixologik xavfsizlik sezgisi o'quvchini xatodan qo'rqmasdan tajriba qilishga undaydi, bu esa, ayniqsa, og'zaki nutq va tinglab tushunish kabi ko'nikmalarda “gapirishga tayyorlik” (willingness to communicate) darajasini oshiradi. Shunday qilib, EI til kompetensiyalarini bevosita emas, balki motivatsion, kognitiv va ijtimoiy vositalar orqali bilvosita kuchaytiradi.

Zamonaviy lingvodidaktik yondashuvlar — kommunikativ, vazifaga yo'naltirilgan (task-based), CLIL va loyihaviy ta'lim — ta'lim jarayonini hamkorlik, real muammo yechimi va refleksiya markaziga qo'yadi. Bu esa o'z-o'zidan emotsional intellekt komponentlarini talqin qilish va rivojlantirish uchun tabiiy sharoit yaratadi: guruh ishida empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar, reflektiv yozuvlarda o'z-o'zini anglash va regulatsiya, baholash mezonlari bilan ishlashda esa adolatli va xolis fikr bildirish madaniyati shakllanadi. Raqamli ta'lim muhitlarida (onlayn munozaralar, videokonferensiyalar, mikrotalim modullari) esa emotsional savodxonlik “ekran ortida” ham muloqot sifati va ishtirok darajasini belgilovchi muhim omilga aylanadi.

O'zbekiston ta'lim tizimidagi islohotlar, xususan, CEFRga moslashtirilgan o'quv dasturlari va kompetensiyaviy yondashuv talablari, til o'rgatishda shaxsga yo'naltirilgan metodikani kuchaytirmoqda. Bunda o'quvchining psixologik farovonligi, o'qishdagi qat'iyati (grit), o'z ta'limiga egalik hissi (learner autonomy) kabi “yumshoq ko'nikmalar”ni rivojlantirishga ehtiyoj yanada dolzarb. Emotsional intellekt aynan shu ko'prik vazifasini bajarib, nazariy bilimlar va amaliy kommunikativ samaradorlik o'rtasidagi tafovutni qisqartirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolaning ilmiy muammosi shundan iboratki, EI ko'pincha tarbiyaviy-axloqiy tushuncha sifatida til kurslarida “qo'shimcha” yo'nalish deb qaraladi, amalda esa o'qitish strategiyalari, baholash va o'quv muhitini loyihalashda markazga chiqishi lozim. Tadqiqotning maqsadi — emotsional intellektning chet tilini o'rganish natijalariga ko'rsatadigan mexanizmlarini konseptual asoslash, sinf va onlayn muhitda EI'ni rivojlantirishga qaratilgan metodik yechimlarni tizimlashtirish hamda o'qituvchi-amaliyotchilar uchun amaliy tavsiyalar paketi taklif etishdir.

Shu maqsadda maqolada psixologik, pedagogik va lingvodidaktik manbalar integratsiyasi asosida quyidagi savollarga javob izlanadi: (1) EI komponentlari chet tili ko'nikmalarining (tinglab tushunish, o'qish, yozish, gapirish) shakllanishiga qanday yo'llar bilan ta'sir etadi? (2) EI'ni rivojlantirishga qaratilgan dars dizayni elementlari (refleksiya, emotsional chek-in/chek-out, konstruktiv fikr-mulohaza protokollari, rolli o'yinlar) qaysi sharoitda yuqori samaradorlik beradi? (3) O'quvchi va o'qituvchining emotsional savodxonligi baholash jarayoniga qanday integratsiyalanishi mumkin? Mazkur izlanish natijasida EI va til o'rganish o'rtasidagi bog'liqlikni yorituvchi konseptual model hamda dars amaliyotiga tatbiq etiladigan metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi. Chet tilini o'rganishda emotsional intellektning o'rni nazariy jihatdan asoslangan va amaliy jihatdan isbot talab qiladigan dolzarb yo'nalishdir. EI'ni ta'lim jarayonining markaziy elementi sifatida ko'rish o'quvchining motivatsiyasi va psixologik barqarorligini mustahkamlabgina qolmay, uning madaniyatlararo muloqotda samarali, mas'uliyatli va empatik ishtirokini ta'minlaydi. Shu asosda maqola keyingi bo'limlarda EI'ning nazariy poydevorini, uning til ta'limiga tatbiqi mexanizmlarini va amaliy metodik yechimlarni batafsil yoritadi.

Chet tilini o'rganish jarayonida emotsional intellekt (EI) ko'pincha “yumshoq” omil

sifatida tilga olinadi, ammo amalda u o'quvchining motivatsiyasi, kognitiv barqarorligi va ijtimoiy muloqot sifatini bir vaqtning o'zida tartibga soluvchi markaziy mexanizmdir. Til o'rganish — bu qoidalarni yodlash emas, balki notanish vaziyatda fikrni ifodalash, suhbatdosh niyatini sezish, madaniyatlararo ishoralarni to'g'ri talqin qilish va xatolardan cho'chimay tajriba qilish demakdir. Shu bois EI komponentlari — o'z-o'zini anglash, o'zini-o'zi boshqarish, ichki motivatsiya, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar — til kompetensiyalarini bilvosita, lekin kuchli ta'sir kanallari orqali qo'llab-quvvatlaydi. "Affektiv filtr" metaforasi bu jarayonni yaxshi tushuntiradi: ortiqcha tashvish va o'ziga ishonchsizlik kiruvchi ma'lumotni qayta ishlashni sekinlashtiradi, so'zlashga tayyorlikni pasaytiradi; aksincha, psixologik xavfsizlik, maqsadga mos rag'bat va konstruktiv fikr-mulohaza kognitiv resurslarni bo'shatib, faol muloqotni rag'batlantiradi.

Til darslaridagi real vaziyatni tasavvur qilaylik: grammatikani yaxshi biladigan, lekin auditoriya oldida gapirishdan qo'rqadigan talaba bor. U savolga javobni ichida tuzadi, biroq xato qilishdan uyalib sukut saqlaydi. Bu holatda muammo bilimda emas, balki emotsional regulyatsiyada. O'qituvchi dars boshida qisqa "chek-in" orqali kayfiyatni baholasa, og'zaki topshiriqlarni kichik juftliklardan boshlasa, baholash mezonida mazmun va aloqani ustuvor qo'ysa, talabada xatoga nisbatan konstruktiv munosabat shakllanadi. O'zini-o'zi boshqarish strategiyalari — masalan, nafasni tartibga solish, javobni qisqa bloklarga bo'lib yetkazish, "xato—resurs" tamoyilini eslatish — tashvishni amaliy darajada pasaytiradi. Natijada til tizimi haqidagi bilim muloqotda "yo'l ochadi".

EI til o'rganishga uch asosiy kanal orqali ta'sir qiladi. Birinchisi — motivatsion kanal: ichki motivatsiyaga ega o'quvchi natija kechikkan taqdirda ham izchil harakat qiladi, o'rganish strategiyalarini mustaqil tanlaydi va refleksiya qiladi. Ikkinchisi — kognitiv kanal: past tashvish va barqaror e'tibor ishlovchi xotiraga ko'proq yuklamani qabul qilish imkonini beradi; xotirjamlik fonida fonetik takrorlash, so'z birikmalarini "chunking" qilish va ma'no bo'yicha taxminlar samaraliroq kechadi. Uchinchisi — ijtimoiy kanal: empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar suhbatdoshning nutq tezligi, ohangi, tana tili va madaniy kontekstini "o'qish"ga yordam beradi, bu esa noto'g'ri talqin va kommunikativ uzilishlarni kamaytiradi.

Zamonaviy lingvodidaktik yondashuvlar EI uchun tabiiy "maydon" yaratadi. Vazifaga yo'naltirilgan o'qitish (TBLT) real hayotiy ssenariylarni modellashtirib, rolli o'yinlar, muzokara va muammo yechimini talab qiladi; bu jarayonda empatiya va kelishuvga erishish mahorati bevosita ishga tushadi. CLIL muhitida mavzu mazmunini til orqali o'zlashtirish o'z-o'zini regulyatsiya qilish va metakognitiv kuzatuvni talab qiladi: o'quvchi qachon yordam so'rash, qachon takrorlash, qachon soddalashtirish kerakligini anglab boradi. Loyihaviy ta'lim esa vaqtni rejalash, rollarni taqsimlash, o'zaro fikr-mulohaza berish va yakuniy taqdimotni ommada oldida himoya qilishni o'z ichiga olib, EI komponentlarini uzluksiz mashq qildiradi.

Dars dizayniga kiritiladigan mayda, ammo ta'sirchan intervensiyalar EI'ni sezilarli darajada qo'llab-quvvatlaydi. Emotsional lug'at bo'yicha qisqa mashqlar (his-tuyg'ularni nomlash va intensivligini 1–5 shkalada baholash) o'z-o'zini anglashni kuchaytiradi. "Kayfiyat termometri" kabi vizual vositalar o'qituvchiga guruhning umumiy holatini tezda ko'rish va topshiriqlar qiyinligini moslashtirish imkonini beradi. "SBI" (Situation–Behavior–Impact) kabi konstruktiv fikr-mulohaza protokollari tanqidni shaxsga emas, ko'rinish bergan xatti-harakatga yo'naltiradi, natijada o'quvchilar xatodan keyin ham o'zini qadrlangan his qiladi. Tinglab tushunish mashqlarida "emotsional e'tibor" topshirig'ini qo'shish — masalan, audio

matnda notiq kayfiyatini aniqlash — semantik dekodlanishga yordam beradi va madaniyatlararo sezgirlikni oshiradi. Og'zaki nutqda esa "qayta so'rash—aniqlashtirish" (clarification requests) va "parafraz" (paraphrasing) kabi strategiyalar empatik tinglashni normaga aylantiradi.

Raqamli ta'lim muhitlarida EI alohida ahamiyat kasb etadi. Videodarslar va forumlarda not-verbal signallar cheklangan bo'lgani uchun netiket qoidalarini kelishib olish, konstruktiv munozara tamoyillarini dars boshida belgilash zarur. Asinxron muhokamalarda "javob berishdan oldin uch nafas" yoki "fikrni STARR (Situation-Task-Action-Result-Reflection) kalipida bayon qilish" kabi oddiy me'yorlar hissiy portlashlarni kamaytiradi, diqqatni mazmunga yo'naltiradi. O'qituvchi qisqa video-fikrlar, ovozli mulohazalar bilan ijobiy bog'lanish yaratishi, umumiy chatda kichik g'alabalarni nishonlashi ("mikro-mukofotlar") orqali ichki motivatsiyani issiq tutadi.

Baholashga EI integratsiyasi ham metodik foyda keltiradi. An'anaviy testlar bilan bir qatorda jarayon baholashiga e'tibor qaratish — o'zini-o'zi kuzatish jurnali, maqsad kartalari, hamkorlikdagi baholash varaqalari — o'quvchini o'z o'qishining subyekti sifatida faollashtiradi. Rubrikalarda "muloqot etikasi", "empatik tinglash", "fikir-mulohaza sifati" kabi indikatorlarni qo'shish, albatta, ehtiyotkorlikni talab qiladi, ammo bu ko'nikmalar og'zaki interaksyada bevosita ko'rinadi va o'quvchining kommunikativ yetukligiga xizmat qiladi. Shunday mezonlar natijani emas, jarayondagi o'sishni qadrlashga undaydi.

O'zbekiston kontekstida CEFRga mos o'quv dasturlari va kompetensiyaviy yondashuv joriy etilayotgan bir paytda EI'ni tizimli tarzda o'qitishga kiritish real ehtiyojdir. Katta guruhlar, vaqt cheklovi va imtihon markazlilik kabi cheklovlar mavjud bo'lsa-da, "mikro-intervensiya" yondashuvi ishlaydi: dars boshida 2 daqiqalik chek-in, juftlikda 3 daqiqalik "men bugun nimani sinab ko'raman?" savoli, yakunda 1 daqiqalik "qanday his qilyapman?" refleksiya haftasiga bir necha marta takrorlansa, sinfning affektiv iqlimi barqarorlashadi. O'qituvchilar malakasini oshirish modullariga emotsional savodxonlik, konfliktologiya asoslari, stressni boshqarish va konstruktiv fikir-mulohaza berish bo'yicha qisqa, amaliy bloklar qo'shilishi samarani yanada oshiradi.

Albatta, ehtiyot bo'lish kerak bo'lgan jihatlar ham bor. EI'ni "hamma narsaning kaliti" sifatida ko'rish yoki uni noaniq, o'lchab bo'lmaydigan sifatga aylantirish xavfi mavjud. O'quvchining shaxsiy hududi va madaniy me'yorlarini hurmat qilish, emotsiyalarni majburiy "ijobiy" qilishga urinmaslik lozim; maqsad — hissiyotni tan olish, nomlash va funksional boshqarishdir. Baholashda esa sub'ektivlikdan qochish uchun aniq, kuzatiladigan ko'rsatkichlar, qisqa namunalar va ko'p manbali dalillar (o'qituvchi, tengdosh, o'z-o'zini baholash) qo'llanishi maqsadga muvofiq.

Yakunda aytish mumkinki, emotsional intellekt chet tilini o'rganishda ko'rinmas, lekin uzluksiz ishlaydigan "regulyator" bo'lib xizmat qiladi: u o'quvchining ruhiy barqarorligini mustahkamlaydi, muloqotda qatnashishga tayyorlikni oshiradi, madaniyatlararo sezgirlikni chuqurlashtiradi va xatoni o'sish resursiga aylantiradi. Dars dizaynida kichik, lekin izchil EI intervensiyalarini joriy etish, baholashga jarayon indikatorlarini qo'shish va raqamli muhitda netiketni kuchaytirish orqali til ta'limi quruq reproduksiyadan haqiqiy kommunikativ amaliyotga ko'chadi. Bu yo'l o'qituvchidan metodik sezgirlik, o'quvchidan esa o'z o'qishiga egalik talab qiladi; biroq natija — tilni biladigan va uni mas'uliyatli, empatik hamda samarali tarzda qo'llay oladigan shaxs — bunga arziydi.

Muhokama:

Emotsional intellekt (EI) va chet tilini o'rganish o'rtasidagi bog'liqlik material bo'limida ko'rsatilganidek, bevosita bilimni oshirishdan ko'ra, o'quvchining affektiv va ijtimoiy holatini boshqarish orqali bilvosita ta'sir mexanizmlari bilan ishlaydi. Muhokama nuqtayi nazaridan eng muhim xulosa shuki, til kompetensiyalari (tinglab tushunish, o'qish, yozish, gapirish) o'z-o'zidan "quruq" kognitiv jarayon bo'la olmaydi: ular qo'rquv, ishonch, motivatsiya, hamkorlik va empatiya kabi omillar bilan birga ishga tushadi. Demak, EI — bu til o'rganishning katalizatori; u mavjud bilimning tezroq, barqarorroq va muloqotga yo'naltirilgan tarzda ishga solinishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, EI'ni "hamma narsani hal qiluvchi" yagona omil sifatida ko'rish to'g'ri emas. Muhokamada e'tirof etilishi lozim bo'lgan birinchi cheklov — o'lchash muammosi. O'quvchining emotsiyalarini idrok etish, nomlash va boshqarish qobiliyatini diagnostika qilish o'qituvchidan ham metodik sezgirlik, ham vaqt talab qiladi. Sinf sharoitida sub'ektiv baholash xavfi kuchli: ijtimoiy ko'nikmalarni kuzatish mumkin, ammo ularni ballga aylantirishda bir xillikni ta'minlash qiyin. Shunday ekan, EI integratsiyasi baholashdagi keskin o'zgarishdan ko'ra, avvalo, dars jarayonining dizaynida "ko'rinmas" me'yorlar sifatida joriy etilishi maqsadga muvofiq: konstruktiv fikr-mulohaza, psixologik xavfsizlik, xatoni o'sish resursi sifatida ko'rish, refleksiya uchun vaqt ajratish va h.k.

Ikkinchi muhim nuqta — madaniy kontekst. Empatiya va ijtimoiy ko'nikmalar har bir ta'lim muhitida turlicha namoyon bo'ladi. Ayrim guruhlarda jimlik hurmat ramzi bo'lishi, boshqalarida esa faol replikalar tashabbus belgisi sifatida qabul qilinishi mumkin. EI'ni rivojlantirish mashqlari ham shu farqlarni inobatga olishi kerak: universal "retseptlar" o'rniga, sinf madaniyatiga mos "mikro-intervensiyalar" tanlanadi (masalan, juftlikda past xavfli og'zaki vazifalar, qisqa "chek-in/chek-out", emotsional lug'at bilan ishlash). Bu yondashuv EI'ni majburlovchi yoki sun'iy "pozitivlik" sifatida qabul qilinishini oldini oladi.

Uchinchi jihat — o'qituvchi rolidagi uzilishlar. Til o'qituvchisi bir vaqtning o'zida til tizimi, metodika va sinf psixologiyasi bo'yicha kompetent bo'lishi talab etiladi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, EI bo'yicha maxsus tayyorgarlik olmagan pedagoglar ham sezgir, ham izchil qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishda qiynalishi mumkin. Muhokama nuqtayi nazaridan, bu muammo ikki yo'l bilan yumshatiladi: (1) malaka oshirish dasturlariga qisqa, amaliy EI modullarini kiritish (stressni boshqarish, konstruktiv fikr-mulohaza protokollari, konfliktologiya asoslari); (2) dars rejalashida "kichik, lekin muntazam" amallarni normallashtirish (haftasiga bir necha bor 2–3 daqiqalik refleksiya, emotsional holatni baholash shkalalari, ijobiy mustahkamlash).

Raqamli muhitda EI integratsiyasi alohida muhokamani talab qiladi. Onlayn darslarda tana tili va noverbal signallar qisqaradi; netiket qoidalarini kelishib olish, mulohaza berishning "SBI" (vaziyat-xulq-ta'sir) kabi qoliplarini joriy etish va asinxron muhokamalarda "nafas-o'yla-yoz" kabi oddiy protokollarni belgilash hissiy ziddiyatlarni kamaytiradi. Shu bilan birga, mikro-mukofotlar (kichik yutuqlarni tan olish), ovoqli yoki qisqa video-fikrlar orqali ijobiy bog'lanish yaratish ichki motivatsiyani barqaror ushlab turadi. Muhokama nuqtayi nazaridan, bu choralar kontentni soddalashtirmaydi, aksincha, kontentni qabul qilish uchun affektiv "kanalni" tozalaydi.

Til ta'limidagi adolat va inklyuzivlik masalalari ham EI bilan uzviy bog'liq. Yuqori tashvish yoki past o'ziga ishonchga ega o'quvchilar ko'pincha past ko'rsatkichlar bilan

“etiketlanib” qoladi; EI yondashuvi bu muhrni ochadi: jarayonni qadrlash, yakuniy natija bilan bir qatorda o'sishni ham belgilash, hamkorlikda baholash va o'zini-o'zi baholashni joriy qilish imkon qadar teng imkoniyat yaratadi. Albatta, bu usullar akademik standartlardan voz kechish emas; ular shu standartlarga boradigan yo'lni psixologik jihatdan qulay va barqaror qilishdir.

Muhokamada yana bir savol: EI til ko'nikmalarini qanchalik “o'lchab bo'ladigan” tarzda yaxshilaydi? Kutilgan javob — bilvosita va bosqichma-bosqich. Masalan, og'zaki nutqda “gapirishga tayyorlik” (willingness to communicate) oshishi, tinglab tushunishda notiq ohangini va niyatini farqlash ko'nikmasi kuchayishi, yozmada esa o'z-o'zini tahrir qilish va qayta ko'rib chiqish madaniyatining shakllanishi kuzatiladi. Bu ko'rsatkichlar dastlab portfoliolar, reflektiv yozuvlar, hamkorlikda qaydlash orqali qayd etiladi; keyinchalik esa og'zaki interaksyani baholovchi aniq rubrikalar bilan birlashtiriladi. Demak, EI'ning “natijaga ta'siri” ko'proq jarayon metrikalari orqali ushlanadi va vaqt o'tishi bilan summativ ko'rsatkichlarda ham aks etadi.

EI'ni joriy etishdagi xavf-xatarlar ham bor. Asosiy xavf — EI mashqlarini maqsadga zid tarzda “majburiy his-tuyg'u almashish”ga aylantirish. Bunday holatda o'quvchi o'zini noqulay his qiladi, ishonch pasayadi va aks ta'sir ro'y beradi. Muhokama nuqtayi nazaridan yechim — ixtiyoriylik, chegaralarga hurmat va ma'lumotni himoya qilish: emotsional chek-inlar qisqa, neytral, shaxsiy hayotga kirmaydigan shaklda bo'lishi; istehzodan himoyalangan muhit qat'iy saqlanishi; o'qituvchi o'zi ham ochiqlikda “me'yorni” ko'rsatishi lozim.

Strategik tahlil shuni ko'rsatadiki, EI'ni til darslariga integratsiya qilish katta resurs talab qilmaydi; u ko'proq didaktik qarorlar va sinf me'yorlari darajasida namoyon bo'ladi. Rol o'yinlari, muhokama doiralari, “parafraz—aniqlashtirish” protokollari, madaniyatlararo yozishmalar, qisqa refleksiya yozuvlari — bularning barchasi mashg'ulotning o'zida mavjud va mavjud vaqt ichida amalga oshiriladi. Muhokamaning markaziy da'vosi shuki: EI — qo'shimcha modul emas, balki mavjud metodikani insonparvar, xavfsiz va motivatsion qilish usulidir.

Xulosa.

Kelajak tadqiqotlari uchun ikki yo'nalish dolzarb: birinchisi, EI intervensiyalarining til ko'nikmalariga ta'sirini eksperimental dizaynlar orqali aniqlash (masalan, bir semestr davomida muntazam “chek-in/chek-out” joriy etilgan guruh bilan nazorat guruhi natijalarini qiyoslash); ikkinchisi, raqamli vositalar yordamida emotsional holatni noinvaziv kuzatish va o'qituvchiga “real vaqt”ga yaqin fikr-mulohaza beruvchi yengil texnologiyalarni sinovdan o'tkazish. Shuningdek, o'qituvchilarning EI bo'yicha malaka oshirishi va bu malakaning dars amaliyotiga transferini o'rganish ham dolzarbdir.

Xulosa o'rnida, muhokama EI'ni chet tili ta'limining “yumshoq” qo'shimchasi emas, balki kommunikativ natijalarni barqarorlashtiruvchi va tezlashtiruvchi poydevor sifatida tasdiqlaydi. Uning kuchi kognitiv kontentni yengillashtirishda emas, balki o'quvchining affektiv va ijtimoiy kanallarini ochishda namoyon bo'ladi. Shart-sharoitlar to'g'ri yaratilganda — ya'ni, psixologik xavfsizlik, konstruktiv fikr-mulohaza, refleksiya va madaniy sezgirlik me'yor darajasiga chiqqanda — til o'rganish reproduktiv mashqdan haqiqiy muloqot amaliyotiga ko'chadi. Bu esa nafaqat baholarda, balki o'quvchining real hayotiy vaziyatlarda tilni erkin, mas'uliyatli va empatik qo'llash qobiliyatida o'z aksini topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект: Почему он может значить больше, чем IQ / Пер. с англ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 544 с.
2. Salovey P., Mayer J. D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality. – 1990. – Vol. 9, No. 3. – P. 185–211.
3. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications // Psychological Inquiry. – 2004. – Vol. 15, No. 3. – P. 197–215.
4. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта / Пер. с англ. М.: Когито-Центр, 2007. – 512 с.
5. Dörnyei Z., Ryan S. The Psychology of the Language Learner Revisited. – New York: Routledge, 2015. – 258 p.
6. Mercer S., MacIntyre P., Gregersen T. Positive Psychology in SLA. – Bristol: Multilingual Matters, 2016. – 378 p.
7. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – 402 p.
8. Urazbaeva, D. (2023). Psixosomatik kasalliklarda bemorlar bilan psixologik tadbirlar olib borish zarurati. Bulletin of scientific research TUES, 1(2), 189-192.
9. Urazbayeva, D., & Radjapova, I. (2021). Ekzistensial psixologiyada shaxs masalalarining talqin qilinishi. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 1(Special issue), 294-300.
10. Уразбаева, Д. (2022). Correlation of psychoemotional and social psychological states of patients diagnosed with cancer. O'zbekiston milliy universiteti xabarлари, 1(11).

INNOVATIVE
ACADEMY